

Klimatske promene

Pregled

U toku izveštajnog perioda zakonodavna aktivnost je bila na minimumu, a Zakon o klimatskim promenama usvojen je nakon izveštajnog perioda (u martu 2021. godine). Zakon, u obliku u kome je donet, nije moguće sprovesti bez donošenja velikog broja podzakonskih akata. Strategija niskougljeničnog razvoja nije usvojena, izrada Nacionalnog energetskeog i klimatskog plana nije započeta, a Nacionalno utvrđeni doprinosi nisu usvojeni. Usled pandemije COVID-19, rad na izradi izveštaja prema UNFCCC je stopiran tokom 2020. godine. Primena pravnih tekovina Energetske zajednice u oblasti klimatskih promena je na niskom nivou. Primena propisa je ograničenog dometa, budući da jasan zakonski i strateški okvir ne postoji. Međutim, primena drugih sektorskih politika (poput energetike ili prostornog i urbanističkog planiranja) ukazuje da klimatske promene nisu ni izdaleka dovoljno integrisane u druge sektore. Primetno je povećanje sredstava za projekte iz oblasti klimatskih promena, iako stabilan sistem finansiranja zaštite životne sredine i klimatskih promena i dalje nije uspostavljen.

Strateški i zakonodavni okvir

Zakon o klimatskim promenama

Kroz NPAA i planove rada Vlade Republike Srbije predviđeno da svi ključni propisi EU iz oblasti klimatskih promena budu transponovani kroz Zakon o klimatskim promenama, kao i kroz pet uredbi i četiri pravilnika (K27, 2020). Tokom izveštajnog perioda nijedan od planiranih akata još nije usvojen. **Zakon o klimatskim promenama nije bio deo Plana rada Vlade Republike Srbije za 2020. godinu.**

Ministarstvo zaštite životne sredine otvorilo je javnu raspravu o Nacrtu zakona o klimatskim promenama 15. marta 2018. godine (MZŽS, 2018). Tokom javne rasprave (koja je trajala preko 30 dana), Ministarstvo zaštite životne sredine održalo je javne prezentacije u pet gradova u Srbiji, tokom kojih su građani mogli da razgovaraju s predstavnicima Ministarstva o svojim komentarima i primedbama. Ovo je bio primer dobre prakse uključivanja javnosti u proces donošenja jednog ovako važnog zakonskog akta. Izveštaj o održanoj javnoj raspravi objavljen je u junu 2018. godine. Nakon toga, Nacrt zakona o klimatskim promenama nestao je iz planova rada Vlade. U martu 2021. godine Vlada je usvojila Predlog Zakona o klimatskim promenama, koji se u trenutku pisanja ovog izveštaja nalazi u skupštinskoj proceduri. Proces usvajanja ovog zakona traje preko tri godine. Zakon uvodi sistem za monitoring, izveštavanje i verifikaciju o emisijama gasova sa efektom staklene bašte, ali ne sadrži efektivne mehanizme za smanjenje GHG emisija. Zakon nije moguće sprovesti bez usvajanja velikog broja podzakonskih akata, koji i dalje nisu doneti.

Strategija niskougljeničnog razvoja sa Akcionim planom

Strategija niskougljeničnog razvoja sa Akcionim planom treba da uspostavi pravac razvoja Republike Srbije ka niskougljeničnoj i resursno efikasnoj ekonomiji. Osim toga, Strategija predstavlja osnovni instrument za ispunjenje obaveza prema Sporazumu iz Pariza i drugih međunarodnih obaveza koje je Srbija preuzela.

Predlog Strategije niskougljeničnog razvoja sa Akcionim planom bio je na javnoj raspravi od 27. decembra 2019. godine do 24. januara 2020. godine. Izveštaj o sprovedenoj javnoj raspravi (MZŽS, 2020a) objavljen je u junu 2020. godine. Planom rada Vlade za 2020. godinu usvajanje Strategije je planirano za decembar 2020. godine. Međutim, **Strategija nije usvojena u 2020. godini**. Planom rada Vlade za 2021. godinu usvajanje Strategije je planirano za decembar 2021. godine.

Sadržaj Predloga Strategije detaljno je opisan u prošlogodišnjem izdanju Izveštaja Koalicije 27, na 143. strani (K27, 2020). Predlog Strategije kroz potencijalne scenarije razvoja prikazuje mogućnosti dekarbonizacije privrede Republike Srbije do 2050. godine. Svi scenariji su kao polaznu pretpostavku imali uslov da Srbija 2025. godine postane punopravna članica Evropske unije. Međutim, čak ni najambiciozniji scenario nije predvideo potpunu dekarbonizaciju (nula neto emisije gasova sa efektom staklene bašte). S obzirom na to da je usvajanjem Evropskog zelenog plana EU za 2050. godinu postavila cilj da postane ugljenično neutralna, jasno je da Predlog Strategije niskougljeničnog razvoja nije usklađen sa okvirom javne politike EU. U slučaju da Srbija postane punopravna članica do 2025. godine, a Strategija niskougljeničnog razvoja bude usvojena u obliku u kome je bila na uvidu javnosti biće neophodna revizija ovog dokumenta. Osim toga, treba imati na umu da su klimatske ambicije EU za 2030. godinu takođe povećane: sa 40% na smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte od 55% u odnosu na 1990. godinu. Kako su svi scenariji razrađeni Predlogom Strategije kao polaznu osnovu imali sada već zastarele klimatske ciljeve EU, ovaj dokument je već zastareo, a da još nije ni usvojen.

Uprkos tome što Strategija nije usvojena, Predsednik Republike Srbije je izjavio u decembru 2020. godine na međunarodnom Samitu o klimatskoj ambiciji 2020 (CAS, 2020) da je Srbija razvila dugoročnu strategiju niskougljeničnog razvoja sa akcionim planom i najavio da će Srbija: „2050. godine biti niskougljenično

društvo“, kao i da će Srbija do 2030. godine smanjiti emisije gasova sa efektom staklene bašte za 33,3% u odnosu na 1990. godinu (DLN, 2020). Ovo je ujedno i ambicija scenarija M2 koji je predstavljen u Predlogu Strategije niskougljeničnog razvoja sa Akcionim planom. Predsednik se tada pozvao na nacrt ovog dokumenta, kao i Nacionalni integrisani klimatski i energetske plan. Nijedan od ova dva dokumenta nije usvojen u Srbiji tokom 2020. godine.

Povećanje klimatske ambicije Republike Srbije i obaveze prema Okvirnoj konvenciji Ujedinjenih nacija o promeni klime (UNFCCC)

Međunarodne obaveze Republike Srbije utvrđene su zakonima o ratifikaciji Okvirne konvencije UN o promeni klime i njenim pratećim aktima: Kjoto protokolom, Doha amandmanom na Kjoto protokol i Sporazumom iz Pariza.

Među najznačajnijim obavezama potpisnica Okvirne konvencije Ujedinjenih nacija o promeni klime jeste izveštavanje prema Konvenciji (UNFCCCa). Nakon što je u 2019. godini Ministarstvo zaštite životne sredine, u saradnji s Programom UN za razvoj, započelo izradu Drugog dvogodišnjeg (*Biennial Update Report*) i Trećeg nacionalnog izveštaja (*National Communications*) prema UNFCCC, tokom 2020. godine ovi procesi su stali. Iako je Planom rada Vlade Republike Srbije za 2020. godinu planirano usvajanje oba izveštaja za decembar, nijedan od ova dva izveštaja nije usvojen. Radne grupe se tokom 2020. godine nisu sastajale.

U februaru 2020. godine Ministarstvo zaštite životne sredine je formiralo Radnu grupu za sprovođenje projekta *Uspostavljanje okvira transparentnosti u Republici Srbiji*, i na taj način započelo rad na reviziji Nacionalno utvrđenih doprinosa (NDCs). Članice Koalicije 27 bile su uključene u rad Radne grupe. Sastanci Radne grupe nisu održani zbog vanrednog stanja. U julu 2020. godine predstavljen je nacrt ovog dokumenta, ali on tokom izveštajnog perioda takođe nije usvojen, iako je prema Planu rada Vlade trebalo da se usvoji do kraja 2020. godine. Sam nacrt unapređenih Nacionalno utvrđenih doprinosa oslanja se na M2 scenario predloga Strategije niskougljeničnog razvoja, odnosno postavlja cilj smanjenja emisija GHG za 33% do 2030. godine u odnosu na 1990. godinu.

Klimatska politika Srbije, EU i Energetska zajednica

Srbija je potpisala Deklaraciju o Zelenoj agendi za Zapadni Balkan u novembru 2020. Potpisivanjem ovog dokumenta, Srbija je preuzela političku obavezu da do 2050. godine postigne dekarbonizaciju ekonomije, u skladu s predstojećim klimatskim zakonom u EU (RCC, 2020). Evropska unija teži da bude primer u borbi protiv klimatskih promena, a to znači da se Srbija mora uskladiti sa izmenjenim ciljevima EU za 2030. godinu, odnosno: „smanjenje emisije stakleničkih gasova za najmanje 55% u odnosu na 1990.“ Ovo će snažno uticati na proces postavljanja ciljeva za 2030. godinu koji sprovode Sekretarijat Energetske zajednice, Komisija EU i ugovorne strane Energetske zajednice (i Srbija među njima). Naime, Energetska zajednica izrađuje trenutno Studiju o smanjenju emisija gasova sa efektom staklene bašte do 2030. godine, obnovljivim izvorima energije i energetskej efikasnosti. Studija treba da poveže ciljeve EU u ovim oblastima sa ambicijom ugovornih strana Energetske zajednice (a posebno sa zemljama Zapadnog Balkana, koje teže članstvu u Evropskoj uniji). U okviru Studije će biti postavljeni skupovi ciljeva za smanjenje GHG emisija, povećanje udela OIE i povećanje energetske efikasnosti. Očekuje se da se nalazi ove studije usvoje na sastanku Ministarskog saveta Energetske zajednice krajem 2021. godine, čime će doći do izmena pravnih tekovina Energetske zajednice u ovim oblastima (ENC 2020). Nakon toga će ugovorne strane (i Srbija među njima) imati obavezu da usvoje pravne instrumente kojima će ove ciljeve preneti u svoje zakonodavstvo i tako obezbediti njihovo dostizanje. Stoga će Srbija ubrzo biti u obavezi da ažurira svoj pravni okvir za klimatske promene, obnovljive izvore energije i energetskej efikasnost.

Primena pravnih tekovina Energetske zajednice

Izveštaj o primeni pravnih tekovina Energetske zajednice za 2020. godinu (EZ, 2020a) ponovo naglašava ozbiljnu potrebu za poboljšanjem primene propisa u oblasti klimatskih promena. Od deset oblasti koje su pokrivene pravnim tekovinama Energetske zajednice, primena iz oblasti klimatskih promena je na najnižem nivou.

Srbija tek treba da izradi Nacionalni energetska i klimatski plan (NECP), a pripreme za izradu nacarta su u samom začetku, mada se očekivalo da će nacrt biti predstavljen 2020. godine. U odnosu na druge zemlje Zapadnog Balkana, Srbija je zaostaje u razvoju ovih planova, jer još uvek nije usvojila zakonsku osnovu za planove.

Ministarstvo rudarstva i energetike je u januaru 2021. godine stavilo istovremeno na javnu raspravu četiri ključna zakona: Nacrt Zakona o obnovljivim izvorima energije, Nacrt izmena i dopuna Zakona o energetici, Nacrt izmena i dopuna Zakona o efikasnom korišćenju energije i Nacrt izmena i dopuna Zakona o rudarstvu i geološkim istraživanjima. Ovim setom zakonskih izmena je, između ostalog, regulisana i izrada Nacionalnog energetska i klimatska plana.

Pet godina Pariskog sporazuma zateklo je Srbiju s niskom ambicijom da smanji GHG emisije, dok se 2021. godine očekuje da Srbija podnese Okvirnoj konvenciji Ujedinjenih nacija o promeni klime (UNFCCC) revidirani Nacionalno utvrđeni doprinos (NDCs). Srbija i Albanija su jedine dve države na Zapadnom Balkanu koje još uvek moraju da u inventar uključe i druge emisije gasova staklene bašte, osim CO₂.

Novi ažurirani NDCs bi trebalo da bude u potpunosti usklađen s Nacionalnim energetska i klimatska planom, i trebalo bi da otvori put ka ispunjavanju političkih obećanja o klimatskoj neutralnosti, kako je predviđeno Sofijskom deklaracijom.

Regioni uglja u tranziciji

U septembru 2019. Sekretarijat Energetske zajednice bio je domaćin pokretanja dijaloga o stvaranju platforme u regionima koji se oslanjaju na uglj za svoje ugovorne strane. U decembru 2020. godine pokrenuta je Platforma za regione uglja u tranziciji za Zapadni Balkan i Ukrajinu (EZ, 2020b).

Cilj ove platforme je da pomogne zemljama i regionima da pređu sa ekonomije zavisne od uglja na ugljениčno neutralnu ekonomiju, istovremeno osiguravajući da ova tranzicija bude društveno pravedna. Inicijativa je otvorena za bilo koji region koji se bavi rudarskim aktivnostima i eventualno koristi uglj u energetske svrhe. Prvobitno identifikovani regioni u Srbiji su: Kostolac, Kolubara, Obrenovac i Pomoravlje. Ovi regioni će biti podržani tehničkom pomoći, kao i pristupom finansiranju projekta za energetsку tranziciju.

Srbija bi trebalo da iskoristi ovu platformu za pokretanje dijaloga s lokalnim zajednicama kako bi započela pravovremeni i pravedan proces energetske tranzicije, u skladu s ciljevima klimatske i energetske politike. Trebalo bi da uključi sve relevantne zainteresovane strane i da podrži regione uglja i njihove građane u ovom procesu.

Pravilno finansiranje i planiranje razvojnih prioriteta treba da budu ključni faktori za donosiocе odluka prilikom donošenja strateških dokumenata javnih politika. To bi značilo da Srbija mora prestati da troši desetine miliona evra na subvencije za industriju uglja na godišnjem nivou. Prema studiji objavljenoj 2019. godine (EZ, 2019), Srbija je direktno podržala proizvodnju električne energije iz uglja u proseku 99,78 miliona evra godišnje za: 2015, 2016. i 2017. Ažuriranje te studije u decembru 2020. godine (EZ, 2020c) pokazuje da su direktne investicije za 2018. godinu mnogo manje i 2019. prosečno 44.380.000 evra, ali i dalje ostaju najviše na Zapadnom Balkanu.

Sprovođenje propisa

Postignut je veoma ograničen napredak u sprovođenju mera za ublažavanje klimatskih promena ili njihovo prilagođavanje. Značajniji napredak u sprovođenju mera je onemogućen, budući da zakonski okvir za ovu oblast i dalje nije usvojen.

Ukoliko se sprovođenje javnih politika iz oblasti klimatskih promena posmatra šire, kroz sprovođenje drugih sektorskih politika, jasno je da klimatske promene i dalje nisu integrisane u druge politike. Na primer, u oblasti prostornog i urbanističkog planiranja primetno je zanemarivanje aspekta klimatskih promena. Tako je prilikom izrade prostornih planova za izgradnju na delu Makiškog polja i Beograd ili starog Brodogradilišta u Novom Sadu na očigledan način zanemarena uloga koju ova područja imaju u adaptaciji na klimatske promene. U slučaju Makiškog polja, na primer, ovo područje je važećim dokumentima Grada Beograda (GB, 2019) prepoznato kao klimatska infrastruktura Beograda koju je neophodno očuvati. Uprkos tome, u decembru 2020. godine Grad Beograd usvojio je Plan detaljne regulacije dela Makiškog polja, kojim se predviđa izgradnja 4,5 miliona kvadrata stambeno-poslovnog prostora, podzemna železnica sa stanicama i depoom za metro (GB, 2020).

Finansiranje

U Zakonu o izmenama i dopunama Zakona o budžetu Republike Srbije za 2020. godinu (NSRS, 2020), u okviru Ministarstva zaštite životne sredine, planirana su sredstva u iznosu od 35.000.000 dinara za program *Lokalni razvoj otporan na klimatske promene*. U okviru Zelenog fonda RS opredeljena su sredstva za program *Pošumljavanje u cilju zaštite i očuvanja predeonog diverziteta* u iznosu od 35.230.000 dinara.

Pored toga, opredeljena su sredstva Republičkom hidrometeorološkom zavodu Srbije u iznosu od 56.547.000 dinara za *Praćenje i analiza klime i prognoza klimatske varijabilnosti i klimatskih promena*, zatim sredstva u iznosu od 2.111.000 dinara za projekat *Jugoistočna Evropa JIE 2013 – ORIENTGATE – Strukturisana mreža za integraciju klimatskog znanja u politiku i teritorijalno planiranje* kao i sredstva u iznosu od 1.490.000 dinara za *Klimatska osmatranja, modeliranje i usluge u Evropi*.

U Zakonu o izmenama i dopunama Zakona o budžetu Republike Srbije za 2020. godinu (NSRS, 2020), u okviru projekta IPA 2013 – *Životna sredina i klimatske promene*, Ministarstvu zaštite životne sredine su opredeljena sredstva u iznosu od 290.957.000 dinara (i to iz budžeta Republike Srbije 19.001.000 dinara, a iz sredstava EU 271.956.000 dinara), a Ministarstvu rudarstva i energetike sredstva u iznosu od 88.938.000 dinara (iz budžeta Republike Srbije 8.894.000 dinara, a iz sredstava EU 80.044.000 dinara).

Takođe, za Budžetski fond za unapređenje energetske efikasnosti, u pomenutom zakonu, planirana su sredstva u iznosu od 500.240.000 dinara.

Prvobitno planirana sredstva u Zakonu o budžetu Republike Srbije za 2020. godinu (NSRS, 2019.) bila su značajno manja. Za projekat *Lokalni razvoj otporan na klimatske promene* iznos je povećan za oko 133% (prvobitno je planirano 15.000.000 dinara). Za program IPA 2013 – *Zaštita životne sredine i klimatske promene* iznos je povećan za oko 208% (prvobitno je planiran iznos od 94.300.000

dinara) Ministarstvu zaštite životne sredine, a Ministarstvu rudarstva i energetike iznos je povećan za oko 25% (prvobitno je planiran iznos od 71.209.000 dinara). Takođe, opredeljena sredstva Republičkom hidrometeorološkom zavodu Srbije za projekat *Praćenje i analiza klime i prognoza klimatske varijabilnosti i klimatskih promena* povećana su za oko 0,6% (prvobitno planiran iznos je bio 56.201.000 dinara), dok projekat Jugoistočna Evropa JIE 2013 – ORIENTGATE – *Strukturisana mreža za integraciju klimatskog znanja u politiku i teritorijalno planiranje* nije bio planiran.

Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o budžetu Republike Srbije za 2020. godinu (NSRS, 2020) opredeljeno je manje sredstva za *Pošumljavanje u cilju zaštite i očuvanja predeonog diverziteta* za 14% u odnosu na planirana sredstva u Zakonu o budžetu Republike Srbije za 2020. godinu, kao i za Budžetski fond za unapređenje energetske efikasnosti, gde je izmenama i dopunama Zakona smanjen iznos oko 2%.

U Izveštaju o izvršenju budžeta Ministarstva zaštite životne sredine (MZŽS, 2021) možemo da vidimo da je za projekat *Lokalni razvoj otporan na klimatske promene* utrošeno 96,61% planiranih sredstava, odnosno 33.814.029 dinara. Iz programa IPA 2013 – *Zaštita životne sredine i klimatske promene*, Ministarstvo je iz sredstava opredeljenih u budžetu Republike Srbije realizovalo 40,51% (odnosno 7.697.380 dinara), a iz sredstava EU 86,27% odnosno 234.616.992 dinara.

Izveštaj o izvršenju budžeta Ministarstva rudarstva i energetike nije javno dostupan.

Preporuke

Strateški i zakonodavni okvir

- 1.** Doneti sva neophodna podzakonska akta, kako bi Zakon o klimatskim promenama mogao da se primenjuje.
- 2.** Revidirati i povećati ambicije za smanjenje GHG emisija i usvojiti revidiran NDCs do sledećeg Samita Okvirne konvencije Ujedinjenih nacija o promeni klime (UNFCCC), a u skladu s Pariskim sporazumom. Ambicija novog/revidiranog NDCs treba da bude usklađena s novim EU ciljevima za 2030. godinu, te i Zelenim dogovorom kao planom za dekarbonizaciju do 2050. godine.
- 3.** Potrebno je integrisati pitanja klimatskih promena u proces izrade planova razvoja jedinica lokalne samouprave i uspostaviti mehanizam za praćenje razvoja i rada jedinica lokalne samouprave na pitanjima ublažavanja i prilagođavanja na klimatske promene.
- 4.** U potpunosti podržati rad Sekretarijata Energetske zajednice i definisati ciljeve za smanjenje gasova sa efektom staklene bašte i unapređenje proizvodnje energije iz obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti, te u skladu s principima učešća javnosti osnovati radnu grupu i početi aktivnosti na izrađivanju integrisanog nacionalnog energetskog i klimatskog plana (NECP - *National Energy and Climate Plans*) Srbije u zadatom roku i omogućiti adekvatno učestvovanje javnosti.
- 5.** Definisati i prilagoditi zakonski i institucionalni okvir koji je u vezi s prilagođavanjem na klimatske promene i integrisati u ostale sektore, prvenstveno: vodoprivredu, poljoprivredu, urbanizam i graditeljstvo, infrastrukturu, šumarstvo, zaštitu prirode i energetiku.

6. Doneti izmene i dopune Zakona o klimatskim promenama, kojima će dozvole za GHG emisije i obaveze monitoringa nad emisijama biti definisane i za druge relevantne sektore poput energetike. Doneti neophodne pravne instrumente kojima će se definisati obaveza operatera postrojenja da vrše monitoring nad GHG emisijama i da Agenciji za zaštitu životne sredine dostavljaju informacije o GHG emisijama.
7. Doneti izmene i dopune Zakona o klimatskim promenama kojima će se uspostaviti mehanizam poreza na emisije CO₂, i na taj način izvršiti potpuno usklađivanje sa ETS direktivom i pripremu za primenu *carbon border adjustment* mehanizma, čije se stupanje na snagu očekuje tokom 2023. godine.

Sprovođenje propisa

8. Uspostaviti Nacionalni savet za klimatske promene, imenovati do kraja 2021. godine članove Saveta iz redova predstavnika ministarstava i drugih organa i organizacija, predstavnika naučne i stručne javnosti, kao i predstavnika civilnog društva, čija je oblast delovanja od značaja za utvrđivanje i sprovođenje aktivnosti u oblasti klimatskih promena, doneti Poslovnik o radu Saveta.
9. U procesu izrade Trećeg nacionalnog izveštaja prema Okvirnoj konvenciji UN o promeni klime i Drugog dvogodišnjeg ažuriranog izveštaja uzeti u obzir već opisane probleme u vezi s pouzdanošću i tačnošću podataka o GHG inventaru. Koristiti relevantne dostupne podatke, umesto projekcija. Osigurati adekvatno učešće predstavnika civilnog društva.
10. Informacije o GHG inventaru učiniti javnim, proverljivim i lako dostupnim, u skladu sa zakonima Republike Srbije i preuzetim međunarodnim obavezama, poput Arhuske konvencije i Pariskog sporazuma.

- 11.** Unaprediti rad na uključivanju najšire javnosti u procese donošenja odluka o javnim politikama u vezi s klimatskim promenama, a pre svega učešće javnosti u razvoju Nacionalnog klimatskog i energetske plana, kao i revizije NDCs.
- 12.** Povećati broj državnih službenika u ministarstvima i jedinicama lokalne samouprave koji se bave klimatskim promenama u različitim sektorima i fokusirati se na podizanje njihovih kapaciteta.
- 13.** Ojačati kapacitete u smislu znanja i veština zaposlenih državnih službenika u ministarstvima i jedinicama lokalne samouprave koji se bave klimatskim promenama.
- 14.** Unaprediti obrazovanje u vezi s klimatskim promenama, strateškim i sistemskim uključivanjem u školske i univerzitetske programe.

Finansiranje

- 15.** Razviti finansijski mehanizam koji će podržati strateške prioritete (koji moraju biti u skladu s procesom pristupanja Srbije Evropskoj uniji), između ostalog, preusmeravanjem sredstava koja su namenjena industriji fosilnih goriva na mere za ublažavanje i prilagođavanje na klimatske promene.

Reference

- K27, 2020. Koalicija 27: „Napredak u magli“, Izveštaj iz senke za Poglavlje 27. Za detaljan pregled ključnih propisa EU u oblasti klimatskih promena pogledati prethodni Izveštaj iz senke, str. 135. Dostupno na: <https://www.koalicija27.org/wp-content/uploads/2020/10/izvestaj-2020.pdf> [pristupljeno 4. 3. 2021]
- MZŽS, 2018. Ministarstvo zaštite životne sredine, Izveštaj o javnoj raspravi o Nacrtu zakona o klimatskim promenama. Dostupno na: <https://www.ekologija.gov.rs/informacije-od-javnog-znacaja/izvestaji-sa-javnih-rasprava/izvestaj-o-javnoj-raspravi-o-nacrtu-zakona-o-klimatskim-promenama> [pristupljeno 11. 3. 2021]
- MZŽS, 2020a. Ministarstvo zaštite životne sredine, Izveštaj o javnoj raspravi o Predlogu Strategije niskougljeničnog razvoja sa Akcionim planom Republike Srbije. Dostupno na: <https://www.ekologija.gov.rs/informacije-od-javnog-znacaja/izvestaji-sa-javnih-rasprava/izvestaj-o-javnoj-raspravi-o-predlogu-strategije-niskougljenicnog-razvoja-sa-akcionim-planom-republike-srbije> [pristupljeno 15. 4. 2021]
- CAS, 2020. *Climate Ambition Summit*. Dostupno na: <https://www.climateambitions summit2020.org/> [pristupljeno 11. 4. 2021]
- DLN, 2020. Dnevni list „Novosti“: VUČIĆ SE OBRATIO SVETSKIM LIDERIMA: Predsednik Srbije govorio na samitu *Climate ambition 2020*. Dostupno na: <https://www.novosti.rs/vesti/politika/944430/vucic-obratio-svetskim-liderima-predsednik-srbije-govorilo-samitu-climate-ambition-2020-video> [pristupljeno 26. 4. 2021]
- UNFCCC. Okvirna konvencija Ujedinjenih nacija o promeni klime: *National Reports from non-Annex I Parties*. Dostupno na: <https://unfccc.int/national-reports-from-non-annex-i-parties> [pristupljeno 26. 4. 2021]
- ENC, 2020. *2020 General Policy Guidelines on the 2030 Targets and Climate Neutrality for the Energy Community and its Contracting Parties*. Dostupno na: https://www.energy-community.org/dam/jcr:3ac54a31-06e5-4741-a972-0f4abf526797/MC2020_Annex20.pdf [pristupljeno 28. 4. 2021]
- RCC, 2020. Sofijska deklaracija o Zelenoj agenda za Zapadni Balkan. Dostupno na: <https://www.rcc.int/docs/546/sofia-declaration-on-the-green-agenda-for-the-western-balkans-rn> [pristupljeno 1. 4. 2021]
- EZ, 2020a. Energetska zajednica: Godišnji izveštaj o sprovođenju pravnih tekovina Energetske zajednice. Dostupno na: https://energy-community.org/dam/jcr:486fedf4-ed5f-4e3f-b995-5d5829b471f1/EnC_IR2020_Serbia.pdf [pristupljeno 26. 4. 2021]
- EZ, 2020b. Energetska zajednica: Pokrenuta nova platforma za regione uglja u tranziciji za Zapadni Balkan i Ukrajinu. Dostupno na: <https://www.energy-community.org/news/Energy-Community-News/2020/12/12.html> [pristupljeno 12. 3. 2021]
- EZ, 2019. Energetska zajednica: Analiza direktnih i odabranih indirektnih subvencija za proizvodnju električne energije iz uglja. Dostupno na: https://www.energy-community.org/dam/jcr:ae19ba53-5066-4705-a274-0be106486d73/Draft_Miljevic_Coal_subsidies_032019.pdf [pristupljeno 16. 4. 2021]
- EZ, 2020c. Energetska zajednica: Investicije u prošlost – Analiza direktnih i odabranih indirektnih subvencija za proizvodnju električne energije iz uglja. Dostupno na: https://energy-community.org/dam/jcr:482f1098-0853-422b-be93-2ba7cf222453/Miljevi%C4%87_Coal_Report_122020.pdf [pristupljeno 16. 4. 2021]
- NSRS, 2020. Narodna Skupština Republike Srbije: Zakon o izmenama i dopunama Zakona o budžetu Republike Srbije za 2020. godinu, <https://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/zakoni/2020/1688-20.pdf>
- GB, 2019. Grad Beograd: Plan generalne regulacije sistema zelenih površina, Službeni list Grada Beograda, br. 110, od 21. novembra 2019. godine. Dostupno na: <http://mapa.urbel.com/Silverlight/1547/> [pristupljeno 26. 4. 2021]

- GB, 2020. Grad Beograd: Plan detaljne regulacije dela Makiškog polja, Službeni list Grada Beograda, br. 153, od 29. decembra 2020. godine. Dostupno na: <http://www.slistbeograd.rs/pdf/2020/153-2020.pdf#view=Fit&page=1> [pristupljeno 26. 4. 2021]
- NSRS 2019. Narodna skupština Republike Srbije: Zakon o budžetu Republike Srbije za 2020. godinu, <http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/zakoni/2019/BUDZET%202020.pdf>
- MŽŠRS 2021. Ministarstvo zaštite životne sredine Republike Srbije: Izveštaj o izvršenju budžeta Ministarstva zaštite životne sredine RS, <https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/inline-files/izvršenje-budzeta-01-01-31-12-2020.pdf>